

Hugo Claus: op een rots

Hij zag een kaleidoscoop op mijn boekenkast staan en hield die tegen het licht. Hij legde hem weer neer, hij had geen commentaar. Waarom zou hij? Hij is zelf een kaleidoscoop, *trillions of designs* zegt de mijne, op de zijne staat: Hugo Claus, made in Belgium.

Alles

Elk verslag, elke reportage, elk interview met deze persoonlijkheid zal verre van de waarheid blijven: niet meer dan enkele facetten, enkele figuren uit de kaleidoscoop kunnen naar voren worden gebracht. Hugo Claus, schrijver van 28 jaar met een omvangrijk oeuvre achter de rug (drie romans, twee toneelstukken onder andere) is de dichter van *De Oostakker Gedichten*, die een datum in de Vlaamse letterkunde zijn — sindsdien is niets op hetzelfde niveau gepubliceerd — en elke stap die hij zet, elk woord dat hij zegt, wordt nauwgezet gevolgd: er wordt op gewacht dat hij het spoor bijster raakt, dat hij zich verstrikt in de vele tegenstrijdigheden van zijn talent, dat hij zich gewonnen geeft.

Maar Hugo Claus, dit fenomeen dat niet kan bestaan weet alles, doet alles en leest alles: alle tijdschriften (*Time*, *Les Lettres Modernes*, *Variety*, *Arts*, *Epoca*, *Look*) en alle boeken, beluistert alle grammofoonplaten en ziet de vele afbeeldingen in de kunst en het dagelijks leven.

En wanneer men denkt zijn carrière acht jaar lang gevolgd te hebben, blijkt het nog altijd dat er onvermoede kanten aan hem zijn, facetten die nog nooit tegen het licht gehouden werden. Eén voorbeeld: hij sprak geen Engels, althans niet hardop (want hij beheerste het niet volmaakt en is perfectionist) en in een gezelschap met Engelsen of Amerikanen deed hij er het zwijgen toe of dwong hen — dit was Parijs — Frans te spreken als zij conversatie wilden voeren.

En zie: opeens staat hij daar, en weet Christopher Logue, de Engelse dichter, na veertien uren klein te krijgen met het spel dat bestaat uit het aaneenrijgen van namen, zo dat elke laatste letter de eerste letter is van de volgende naam. Ook heeft hij Dylan Thomas' *Under Milk Wood* subliem vertaald (volgens de enkelen die het lezen, wel te verstaan en volgens hemzelf) op de titel na, voor een Nederlands toneelgezelschap. Hij kan alles: als honorarium voor deze vertaling bedong hij 2000, het dubbele van wat iemand anders betaald zou hebben gekregen. Hij heeft een encyclopedisch en visueel geheugen, jarenlang zag hij twee films per dag en hij weet zich elke zeverangerangscap met elke zeverangerangscap film te herinneren.

Klant en licht

In zijn woonplaats Gent beheert hij met zijn broer een drukkerij, „Bredero” genaamd. Daar maakte hij in opdracht een klank- en lichtspel over de geschiedenis van de Sintbaafsabdij aldaar, zoals men dat in Frankrijk over de Châteaux de la Loire, Versailles en andere paleizen en kastelen al jaren met veel succes doet.

Hij begroef zich in de middeleeuwse kronieken en maakte een tekst en de mise-en-scène. De eerste juli a.s. zal de première plaatsvinden; nu al is er van de zijde der katholieke geestelijkheid een protestbeweging gaande de affiches worden beklad en in de Gentse gemeenteraad werd de schrijver van het spel een verdierlijkt en verliederlijkt mens genoemd. Toch deed deze, en naar ik aanneem met veel plezier, niets anders dan de waarheid naar voren halen, zoals die geboekstaft stond: De abt die vijf soorten lijfgeenen telde en allerlei belastingen hief, groeide in welstand (stijf dier dagen). En de jaarlijkse Sintlievensprocessie liep uit op orgien waar honderdduizenden doozonden werden bedreven.

Toch beschouwt Claus het schrijven van dit spel als een ophoud in zijn loopbaan: „Had men mij” — zegt hij — „gevraagd voor 1000 gulden op de handen te staan, ik deed het ook onmiddellijk”.

Door het ontstane rumoer is hij niet eens gevleid, hij verwacht als vanzelfsprekend, altijd reacties op zijn werk. Hij is zelf ook de enige die de waarde van zijn eigen werk kent, in tegenstelling tot andere schrijvers die het van critici moeten horen.

Courts-Mahler

Zo werd zijn laatste roman, *De Koele Minnaar* in de N.R.C. (met *Het Glinsterend Pantser* van S. Vestdijk) het beste boek van 1956 genoemd; m.i. ten onrechte; de criticus van dit blad maakt deel uit van de samenzwering der door Claus vakkundig in slaap gestreelden, die de avonturier in hem niet onderkennen, de gerevolteerde-van-nature, en alleen de litterator zien. Zelf zegt Claus van zijn Minnaar: „Het is een Courts-Mahler voor het betere volk. Het is ook niet koel geschreven, maar vanuit een bijna hysterische gevoeligheid. De kalmte is die van het randgebied vlak voor de hysterie”.

De roman is een best-seller geworden, beleefde in enkele maanden drie drukken. Claus zelf verkocht in één dag 128 exemplaren op de Rotterdamse Boekenmarkt. Ook als marktkoopman onder de schrijvers bleek hij de eerste.

En zijn laatste stuk, *Het Lied van de*

Moordenaar, dat in Rotterdam zijn première beleefde? Wij hoorden dat de Vlaamse regie wijzigingen aangebracht, liedjes inlaste, maar dat het desondanks ongunstige kritieken kreeg, zoals ook in Nederland.

„Ik ben op een leeftijd gekomen”, zegt Claus, „waar je rustig fiasco op fiasco kan verdragen. Ik heb in dit stuk bewust de anekdote prijsgegeven om de aandacht te vestigen op poëzie en taal. Ik geef toe: ik ga het niet weer doen. Ik merk nu dat het probleem anders ligt; op duizend mensen in de zaal zijn er maar tien die daarop letten. Ik heb me vergist in de manier van aanpak. Je hebt als toneelschrijver meer met het publiek te maken dan als romanschrijver.”

Winnen

Volgens hem spelen ook Beckett en Ionesco duidelijk naar het publiek toe; het gesprek komt op Brecht, Claus zegt: „Een aandachtig opmerker, een harde lyricus, boeiend maar heel dikwijls onnoemelijk vervelend.”

En België: „Men kent er niet het fenomeen van de theaterkritiek. Als een stuk een flop is beleefte het twaalf voorstellingen, is het een enorm succes dan wordt het twintig keer gespeeld. Trek de conclusie over de toekomst van de Vlaamse toneelschrijver, de geestdrift van de acteurs, regisseurs en directeurs.”

W. stappen van het toneel af, na een laatste uitspraak: „Ik ben naar Nederland gekomen om het Nederlandse toneel te redden”, die men zowel als een verwaande uiting kan zien of als een boutade, die toch waarheid bevat. Hij laat u de vrijheid, Claus: hij leeft van de misverstanden rond zijn werk, hij imponeert door de ernst van zijn grappen (die grif worden geloofd) en de speelsheid van zijn diepste overtuigingen. Elly Norden, zijn vrouw staat hem daarin dag aan dag terzijde, hij staat niet alleen in dit voortdurend gevecht om de levende legende Claus: Het publiek is het kind van de rekening, vrienden zijn accessolres, een gesprek is de gelegenheid te schitteren: een spel poker of schaak, en Claus moet winnen.

Hij wint dan ook, hij wordt geacht (draagt het blauwe lint van de Leopoldorde in zijn revers) en kan zich, als een van de weinige schrijvers in het Nederlands veroorloven ruim te leven, in een groot huis.

Zijn stukken worden gespeeld in Europa en Japan, zijn romans worden vertaald in het Engels, Frans en Italiaans. De Koele Minnaar heet in het Frans: *L'homme aux mains vides*, een troise vondst van de uitgever Fasquelle. Benjamin Britten vroeg hem om een operalibretto. Hij schreef er al een, in het Frans, in vrije verzen, waarvoor de Duc de Rochefoucauld muziek moet schrijven.

Leven

In krantetaal is Claus een „vroegrijp schrijverstalent met bewogen leven”. In een tijd van bluf en duizend mogelijkheden zien wij niet meer op tegen de romantiek van het een, en de charme van het ander: talent en leven zijn één, het is de wijze van uiteen die telt.

Voor wie de persoonlijkheid uit facts op wil bouwen: Hugo Claus werd 28 jaar geleden door middel van de keizersnede geboren. („Niemand lette op mij”, vertelt hij nu, „alle doktoren keken uit het raam naar mijn vader die buiten, in een spiksplinternieuwe Chenall-Walker, ongeduldig claxonneerde.”) Zijn gehele jeugd (van achttien maanden tot zijn veertiende jaar), bracht hij op kostschool door. Daarop volgden de oorlog en de naoorlogse jaren van ontredering, de passieve ervaring van het alleen- en mensenschuw zijn, het verblijf in Frankrijk, eerst als seizoen-arbeider in een suikerfabriek, later als César tussen Parijse barbaren, twee jaar Italië en de filmwereld. Sinds 1955 is hij terug in Gent en vaak in Nederland: voor zaken, het toneel, de film. Met regisseur-acteur Rademakers is hij bezig aan het draaiboek voor een film naar het boek van Anton Coolen: *Dorp aan de rivier*.

Zijn plaats in de letteren is een eenzame geworden, hij omschrijft het zelf als een rots waarop hij gezeten zou zijn en het lage land overziet. Maar wat denkt hij dan van andere Nederlandse jonge schrijvers? Wij noemen namen.

„Mulisch” — zegt Claus — „begint een beetje karakter te krijgen, Hermans heeft karakter.”

Maar hij laat zich niet uit over generatie-genoten en de litteratuur die na hem is gekomen; dit eenmalige wonderkind wil blijven geloven in zijn eigen jeugd. Wél kan hij wijzen op de één die zijn gedichten overschrijft, de ander die zijn toneel imiteert en een derde die even modieuze tracht te zijn als hij, in Frankrijk en Italië geschoold. Maar een publiek oordeel vellen doet hij niet, want elk woord wordt vervormd en zijn uitingen zijn wapenen. Het is waar dat hij zich heeft gedistantieerd van sommige van

en zeggen: „Ik ben vermoeid, ik heb een gedicht geschreven.”

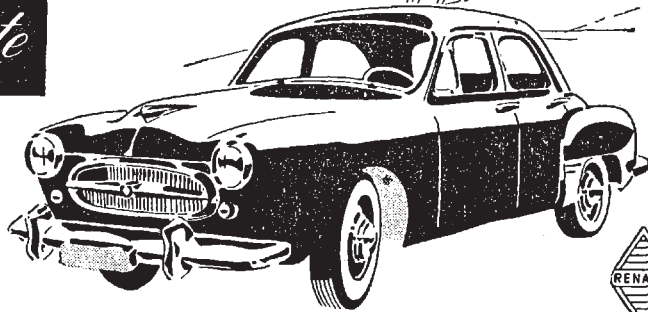
Wat moet worden beseft is, dat hij als schrijver toch alleen staat, niettegenstaande de prijzen en onderscheidingen die hem ten deel vielen: dat hij zijn eigen

Stap in

en U geeft zich gewonnen!

RENAULT *Frégate*

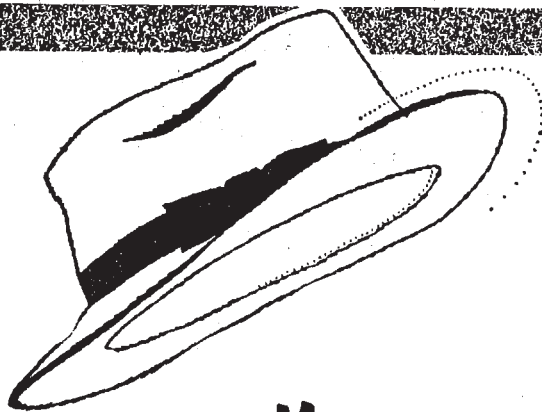
Ook de mooiste wagen in z'n klasse (en dat is de Frégate toch wel!) komt pas tot z'n recht bij een flinke krachtproef op de weg... Maar dan is ook het moment aangebroken dat de meest ervaren automobilist nieuwe ontdekkingen doet. In elke bocht behoudt de Frégate z'n vaste greep op de weg en in elke situatie presteren de krachtige remmen méér dan U voor mogelijk hield. Maak een proefrit en U geeft zich gewonnen!

Dealers overal in Nederland

Prijs v a. f. 7990.-

Renault Nederland N.V. / Calandplein 2, Den Haag

Met de hoed in de hand komt men door het ganse land. Maar wanneer men vijftig geworden is en nog zo fris als een hoentje, dan is er alle aanleiding om van pure vreugde die hoed met een zwierige zwaai in de lucht te gooien. Dat doet dan ook de jubilaris van de dag: SHELL NEDERLAND!

De jarige wil zich niet op de borst slaan, maar hij moet toegeven, dat het grote voldoening geeft om van familie, vrienden, kennissen en relaties te horen, dat hij na een leven van een halve eeuw de ervaring van een vijftigjarige paart aan de energie en ondernemingslust van een jonge man, die pas komt kijken.

Daarom geneert hij zich ook niet voor zijn uitbundigheid en gooit zijn hoed in de lucht. Wie zou het hem kwalijk nemen?

1907

Shell Nederland

1957

Een verwaand monster met onnoemelijke charme is één facet van de kaleidoscoop, maar daarnaast staat de schrijver die hard werkt, niettegenstaande een gespeelde luiheid.

De dichter van *De Oostakkerse Gedichten*, de verhalen schrijver *Suiker* en verhalen uit de bundel *De Zwarte Keizer* die op stapel staat, de romancier die met

De hondsdagen de roman van zijn generatie schreef, de auteur van *De Bruid in de Morgen* is een oprecht mens, die midden van ellende en verontmenselijking zijn eigen weg zoekt, en uit zijn periode als redacteur van *Tijd en Mens* de uitspraak van Louis-Paul Boon tot de zijne heeft gemaakt: „Schop de mensen een geweten“.

De onoprechte publieke verschijning kan men dan op de koop toenemen: die is er een van de mystificateur, die zich niet dan spottend en in boutades uitlaat, en over zijn werk in het geheel niet spreekt, dan wel zelfoverschattend. Dan lijkt het alsof Claus een persoonlijk mysterie opvoert, waarbij wij nauwelijks geïrriteerd moeten applaudiseren, tegen

wil en dank.

„Het landschap kan mij niet schelen. Koninklijk is de valk. Vrienden ken ik niet en wat ik van de liefde weet: Ik ben een gespleten blad.“

SIMON VINKENOOG